

Október 23

Ünnepi előadás Sydneyben 2018. október 21-én

Csapó Endre fogalmazása, előadta Reményi Tamás, a Körösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasa

Tisztelt Elnök asszony, Nagykövet úr, meghívott vendégeink, ünneplő hofitársaink!

Visszatekintve 62 évre, az ausztráliai napilapok első oldalon közölték a borzalmas hírt, ami szerint Budapesten géppuska sorozatokkal lőtték szét a Parlament előtt összegyűlt embereket. Többezer halottról szólt a hír, ami szerencsére túlzott volt, de igazán ez a hír keltette fel a világ figyelmét az akkor már harmadik napja tartó magyarországi forradalmi változásra.

A hír felbolygatta Sydneyben is a magyarokat. A NSW-i Magyar Szövetség figyelemkeltő nagygyűlést hirdetett a budapesti eseményt közlő Sydney Morning Herald épülete elé. Sydney sem előtte sem azóta nem látott együtt vagy ötezer magyart.

Ekkor került Magyarország Ausztráliában az érdeklődés előterébe, és hosszú hónapokon át a vezető hírek a magyar nép felkelésével foglalkoztak.

Tanúi voltunk a magyar forradalom hatásának. Ausztrália népe akkor tanulta meg a kommunizmus valódi mivoltát. Nem győztünk nyilatkozni a magyarországi helyzetről.

Az akkor már két éve működő Ausztráliai Magyar Szövetség nemzeti ünneppé nyilvánította október 23-át. Annak értelmében rendeztük meg nemzeti ünnepként 1957-ben az első évfordulót Sydneyben, bemutatva egyúttal a NSW-i Magyar Szövetség keretében létrehozott, az ide már megérkezett szabadságharcosok egyesületét. Azóta is velük együtt emlékeztünk. Ennek értelmében lett október 23-a részünkről nemzeti ünneppé itt Ausztráliában, annak első évfordulóján, és maradt azóta is folyamatosan.

Meg kell még itt említeni, hogy nemcsak magunk között ápoltuk a nemzeti függetlenség jelentőségét. Szövetségünk az Ausztráliai Magyar Szövetség nevében ápolta Ötvenhat hírét és jelentőségét ausztrál politikai körökben is. Levelekben, közleményekben adtunk tájékoztatás, memorandumokat adtunk ki, nyilvános nagygyűléseket szerveztünk, bevonva egyetértő ausztrál politikusokat és a társemigrációk szervezeteit. Kiadványainkban angol nyelven emlékeztettük második hazánk vezetőit a kommunizmus veszélyeire, modhatjuk nagyon is eredményesen. A harmincadik és az ötvenedik évfordulóra tájékoztató könyvet jelentettünk meg angol nyelven. Ez a tevékenység külön megemlékezést érdemelne.

*

Hosszú idő telt el, amire nemzeti ünnep lehetett Október 23-a Magyarországon. Erről az 1991. évi VIII. törvény rendelkezett. Ezzel lezárult az a 45 éves fordított világ, amelyben a szolgaság neve szabadság volt, a diktatúra a demokrácia nevet kapta, és ennek megfelelően ellenforradalomnak kellett nevezni azokat a napokat,

amelyekben a magyar nép kifejezte egységes akaratát az idegen katonai megszállás és annak nyomán rákényszerített kommunista terroruralom felszámolására.

Minden más csak részletkérdés, amiken még sokáig vitatkoznak a megmagyarázók, de ez a két egységes nemzeti akarat történelmi mérföldkő marad. Egytagú megfogalmazással: független nemzeti államban önként választott életrend.

Legyen úgy, hogy ez a szemlélet érvényesüljön minden további közös európai összefogásban is.

Meg kell említeni azt is, hogy a félig sikerült rendszerváltoztatás során az '56-os forradalom és szabadságharc történetírása még mindig nem a valóságot tükrözi. Nagy lépés volt, amikor az összedőlő pártállam megtagadta az ellenforradalom kifejezés használatát, ugyanakkor sikeresen rögzítette a forradalom történetírásában azt a valótlan ságot, ami szerint a forradalom a reformkommunisták cselekedete volt. A nemzeti kormányzatnak ezen a téren még elvégzendő feladata van.

*

Bizonyára mindannyian ismerjük a nagy nap eseményeit. A napokkal előtte tervezgetett, vitatott, engedélyezett, engedélyvisszavonással megtiltott, ismét engedélyezett diákelvonulások, pontosabban a hozzájuk csatlakozókkal felduzzadt felvonulás olyan áradattá vált, ami rémületbe ejtette a terrorállam irányítóit. Látva az Pártház ablakából a Margit hídra felvonuló áradatot, Hegedűs miniszterelnök felkiáltott: – Végünk van! Sietve felhozták Nagy Imrét vidékről, népszerűségét védőpajzsként alkalmazandó.

A Párt Nagy Imrére osztotta a kormányelnöki posztot. Feladatául tették, amivel ő is egyetértett, hogy meg kell védeni a kormány és a párt hatalmát, mert olyan hangulat nyilatkozott meg az utcai felvonulások alkalmával a csatlakozó és utcára tóduló tömeg részéről, ami veszélyezteti a népidemokratikus államot.

A rend helyreállításához felhasználható az állami védelem karhatalma, a magyar katonaság, és szükség esetén az országban állomásozó szovjet fegyveres alakulatok.

Nagy Imre vállalta a feladatot. A nagy napon, 23-án, este 9 órakor próbált szólni a Parlament előtt gyülekezőkhöz. Elvtársak! – Tovább nem jutott. Akkor szembesült a ténnyel, hogy nem egy szervezett gyülekezettel áll szemben. Merőben új helyzet van — most a nép akar szólni. Azért jött a saját akaratából, hogy közölje a hatalommal, hogy elég volt a megalázó néma túrésból.

Gerő Ernő öntötte az olajat a főváros népe békés, de már parázsló hangulatára alig egy órával előtte elhangzott rádióbeszédével. A Nagy Imrében csalódott tömeg elindult a Magyar Rádió épülete elé, erősíteni az ott gyülekezőket. A Rádió előtt tüntetők nem Gerőre vártak, hanem arra, hogy követeléseiket bemondhassák. Amit persze nem engedélyeztek.

Ez volt az az utolsó alkalom, amikor a hatalom még elkerülhette volna a fegyveres ellenállást. Ami persze meglepte őket, mert bíztak a fegyveres erőben, végső esetben a szovjet erőben.

Az egyre gyűlő tömeg eloszlatására a Rádiót őrző ÁVH-sok a tömegbe lőttek. Ez váltotta ki, hogy a pár órás békés forradalom fegyveres felkelésre váltott át országszerte.

*

Nem jutunk a helyzet megértéséhez, ha nem tekintjük át az akkori világpolitikai helyzetet. Az 1945-ös évet nem valaminek a befejezése, inkább kezdete jelzi. Európa, Ázsia romokban. Amerika egyetlen győztes katonai nagyhatalom. Minden, ami azóta történik — és minden ami nem jöhetett létre —, abban ez az erő a meghatározó.

A második világháború létrehozott egy rendkívüli helyzetet. A két Európán kívüli nagyhatalom Németország legyőzését követően nemcsak Németországot felezte meg, hanem megfelezte az egész európai kontinenst. Katonailag, gazdaságilag, ideológiailag egyaránt.

Ma már nem számít képzelgésnek az Egyesült Államok világuralmi ambícióiról szólni. Amerika emelte a Szovjetuniót, háborús szövetségését, hatalmi törekvései partnerévé. Együtműködésük érdemelte ki a bipoláris világrend elnevezést.

Ennek korai szakaszában ilyen törekvés — politikai együttműködés a kommunista állammal — botrányosnak minősült. A múlt század közepén még volt puritán keresztény, nemzeti érzésű közvélemény Amerikában, amely nem tűrte kormánya ilyen politikáját, elutasította a Szovjetunió támogatását, felerősítését.

Ez eredményezte a hidegháborúnak nevezett politikát, amiben úgy társutaztak, mintha elleneznék a kommunizmust. Ezzel igyekeztek az aggályokat leszerelni. Nagy szólamok mögül nyugatról valóban csak a szovjet uralmi módszerek javítását követelték. Sztalin halála után erős nyomást gyakoroltak Moszkvára ilyen értelemben. Hruscsov partner lett a műveletben. Leleplezte Sztalint a Huszadik Szovjet Pártkongresszuson 1956 februárjában – jelezve, hogy lehet vele egyezkedni.

*

E világpolitikai kitérővel válnak érthetővé 1956 eseményei. Azon dolgoztak a politika irányítói, és hittek is abban, hogy a szovjet állam elfogadható lesz a világ számára, ha megtagadja a sztalini módszereket. Moszkva urai tehát kibékültek Titoval jobb kommunizmus érvényesítése nevében. Érvényesülni látszott az elképzelés, hogy a liberalizálás szükséges, ami igazolja a kommunizmus alkalmasságát az emberiség jövője építésében. Ennek volt fontos lépése: követni a jugoszláv példát a szovjet kormányzás alatti kommunista államokban is.

Lengyelországban sikerült valamilyen félúton való megoldás. A fő szám a budapesti vállalkozás volt, mert ott erős volt a kommunista pártban a kozmopolita, internacionalista színezet a párt második vonalában, akiket a rákosista-sztalinista geng távol tartott a hatalomtól.

A nagyszláv birodalmat építő sztalini rendszernek átváltása – valamilyen kozmopolita marxista internacionalista rendre – nagy ígéret volt a liberalizálódás szervezői számára, egyfajta visszatérés a francia forradalom és marxi eszmerendszer keretébe. A megvalósítás feladata a következő:

Legyen ez a változás látványos.

Történjen ez a váltás az Új Világrend megalakulásához méltó szimbólikus eseménnyel. Induljon el a megújuló szocializmus egy látványos nagy népakarat követeléseként, forradalmi élményt felmutató felvonulással.

A kijelölt hely Budapest volt, a kijelölt nap október 23-a.

Nagy erők nagy vállalkozása egy nagy változás mérföldköve legyen.

Nyugatról, keletről minden jelentős tudósító vállalat riporterei érkeztek Budapestre, hogy közvetlenül tudósítsák a világ számára a nagy eseményt, ami elindítója lesz az új világregndnek.

*

Ismételjük meg az előzmények lényegét. Amerika érdekelt volt abban, hogy háborús szövetségese elfogadható legyen a nemzetközi porondon, ezért hozták létre az Egyesült Nemzetek Szervezetét is, ahol a Szovjetunió egyedülként három szavazati joggal nagy erő lehetett.

Az elfogadható kommunizmus mintájaként létrejött a jugoszláv kommunista pártrendszer. Sztalin halála után Moszkvában is megértésre talált az enyhülés irányzata. A kommunistává tett államokban mindenütt volt elég tartalék a pártban, főleg a mellőzöttek, akik készen álltak a szocializmus elfogadhatóbbá tételére.

Magyarországon is a kormányzó párt hozta létre az enyhülési politika szerveit, moszkvai engedéllyel, példamutatással. Az Írószövetségben például csupa pártember foglalkozott a szocializmus alkalmasabbá tételének kérdéseivel.

A magyarországi pártállam appartusa már fél éve jól felkészült a nagy szerepre. Csak a felső vezetőkkel lehetett gond. Így történt, hogy Hruscsov Belgrádba rendelte a budapesti vezetőket október közepén: Gerő Ernő, Hegedűs András, Apró Antal, Kádár János és Kovács István Belgrádban tartózkodott Titonál. Mai napig is tisztázatlan, hogy miért volt távol az országtól a párthatalom egész felső kerete kilenc napig olyankor, amikor nagy esemény előkészítése folyt Budapesten. Talán, hogy ne is tudjanak beleavatkozni a folyamatba.

*

A szegedi egyetemisták is felkészültek a hivatalos eseményre. Megfogalmazták követeléseiket, többek között – egészen váratlan meglepetésként – belevették a szovjet csapatok kivonását, a politikai foglyok szabadon bocsátását, a többpártrendszert és a szabad választásokat és a budapesti Sztalin-szobor eltávolítását.

Küldöttjük ezt nagy sikerrel előadta Október 22-én este Budapesten a diákgyűlésen a jelenvolt párthű szervek jelenlétében. Ennek híre nagy izgalmat váltott ki a párthatalom köreiben.

A párt nagyhatalmú vezetői kilencnapos távollét után kész helyzetre érkeztek haza, ami nagyon nem úgy nézett ki, mint az amit elterveztek.

Ezeknek az óráknak az eseményei, részletei eléggé ismertek. Budapesten elháríthatatlanul megtörtént az egyetemi ifjúság két felvonulása a Petőfi szobor illetve a Bem szobor elé. Mire odaértek, minden értékelés szerint az enyhülés híveinek ez a forradalomnak nevezett kísérlete megbukott.

A csatlakozókkal együtt valóságos néparadat vonult az úton. Amikor a Bem téren Veres Péterbe belefojtotta a szót a tömeg zúgása, a reformkommunisták féleven át folytatott szereplése abban a percben véget ért. Feljavított szocializmusról itt már nem lehetett szólni. Itt már a szabad nép, szabad ország nem szólam volt, hanem kérlelhetetlen követelmény.

Az enyhülési politika minden esélye elszállt. A színtér szereplői ettől fogva: a nemzeti szabadság megvallásában egységbe forott nép, és a fegyveres védelmet ellátó Pesti Srác.

A népes média tudósítói jelenlétnek köszönhetően Október 23-a, és a következő hetek, napok eseményei soha nem tapasztalt publicitást kaptak a világsajtóban.

*

Keddi napra esett október 23-a, úgy mint ebben az évben. Hosszúra nyúlna, akárcsak vázlatosan, is követni az eseményeket a végzetes november 4-i szovjet tanktámadásig. Nagy Imre kommunista kormánya naponta változott és hátrált mindaddig, amíg a népakarat kipréselte az egypártdiktatúra politikusaiból a független szabad ország és többpártrendszerű kormányzat elfogadását.

Tekintsük át Nagy Imre szerepét ennek a nyolc napnak az eseményei során. Amikor az Országház erkélyéről szólt volna megnyugtatót a kedves elvtársakhoz, lemérhette a helyzetet, mégis vállalta a miniszterelnökséget.

Ettől kezdve ő volt a felelős mindenért, kormányával együtt. Ő mindvégig csak sodródott a forradalom áramlásában. Csak követte – kényszerűen és mindig elkésve – az utca akaratát. Október 28-ig Nagy Imre a forradalom ellensége volt, a statáriális eljárások és gyilkosságok az ő nevében történtek.

Szovjet egyetértéssel igyekezett a forradalom irányát eltéríteni. Naponta hátrált, változott a Nagy Imre kormány. A szovjet hozzáállás is naponta változott. Tisztázatlan, mit várt a Varsói Szerződés fölmondásától.

Október utolsó napjairól megállapítható, hogy az országon belüli erőviszonyok alapján a forradalom győzött. A kialakult helyzet alkalmas volt egy új állami rend kialakítására, a közakaratnak megfelelően. Ha a vörös hadsereg nem támad november 4-én, másnap, hétfőn megindult volna a munka országszerte.

Nagy Imrét az ellene folytatott perben azzal vádolták, hogy a forradalom illetve ellenforradalom élére állt. Ellekezőleg, igyekezett azt leszerelni. Például a fegyveres felkelő csoportoknak a Király Béla szervezte Nemzetőrsegbe terelésével.

Nagy Imre nem tudta teljesíteni a feladatot, nem tudta leszerelni a forradalmat. Elvtársai eltették az útból, szovjet egyetértéssel, hogy ne legyen többé útjukban. A sztalinista visszarendezés műveletében nemcsak Nagy Imre, de az enyhülési irányzatban tevékeny – később reformkommunistának nevezett – elvtársak is alaposan részesültek az ellenforradalmi cselekedetek megtorlásában.

Most ők parádéznak mint szabadságharcosok.

Tiszta a képlet, Nagy Imre nem a nemzet, hanem a kommunizmus vértanúja. Utolsó szó jogán is azt mondta: — Kétszer próbáltam megmenteni a szocializmus becsületét a Duna völgyében: 1953-ban és 1956-ban. ...

*

Ismételjük meg az események eredetét. Amerika igyekezett háborús szövetségesét, a szovjet államot világhatalmi céljai számára elfogadhatóvá tenni. Genfben megtartott hosszas tárgyalások után Moszkva hajlandónak mutatkozott a központi hatalom szélesítésére. Belgrád volt a minta. Budapesten erős támogatást kapott a párton belül a hatalom demokratikusabb változata. A változásnak Moszkvában is, Budapesten is voltak ellenzői.

A kísérlet a kijelölt napon rombadőlt Budapesten. Moszkvában a sztalinista irányzat megerősödött, Belgrád hozzá igazodott. November 2-án táviratot kapott Tito a State Department-től: „Az Egyesült Államok kormánya nem tekint kedvező

szándékkal olyan kormányokra a Szovjetunió határai mentén, amelyek barátságtalanok a Szovjetunió iránt.”

Győzött a sztalini vonulat, nem változott meg a világpolitika.

Budapest november 4-i brutális fegyveres lerohanása eltaposta a nemzeti akarat fellobbanását, azt a csodálatos jeladást a világhatalmak bűneinek gyalázatos mélységéből. Tamási Áron tanúsága szerint „a világ lángoló glóriaként csavarta maga köré a magyar forradalmat”.

*

Ma már teljes bizonyossággal megállapíthatjuk, hogy a magyar forradalom döntő módon megváltoztatta a XX. század történetének folyamatát. Nem is egy, hanem két fontos területen.

Politikai, ideológiai téren lerántotta az álarcot a gyorsan terjedő szocialista, kommunista ideológia valódi arculatáról. Feltárult a világ számára Budapest brutális lerohanását követően a szovjet valóság, aminek során a nyugati országok kommunista mozgalmi, szervezeti, sorra felbomlottak.

A másik terület a következő: Akkor még nagyon is közeli lehetőség volt a központi világállam megalakulása. A nyugati részen szocialista és kommunista pártok törtek előre nagy média támogatottsággal. A keleti részen egymás után alakultak kommunista államok. Tito, a Nyugat kedvence szervezte a Harmadik Világ kommunista országait, pártjait.

A magyar forradalom és annak brutális vérbefolytása világosságot gyújtott ebbe a sötét világba. A nyugati kommunista pártok elveszítették tömegeiket, munkások, diákok vonultak fel tiltakozásul Nyugat nagyvárosaiban. Követelték Kelet Európa felszabadítását.

A nyugati eredetű világuralmi tervek vonata kisiklott, a koegzisztenciás politika visszahúzódott hazug hidegháborús sáncaiba, amivel a további évtizedekben is még kísérleteztek, egészen a Szovjetunió összeomlásáig.

Ezt kellene most hirdetni Keleten és Nyugaton, hogy Budapesten, november 4-én nem a nemzeti szabadság, hanem a szovjet állam és a kommunizmus vérzett el.

*

Albert Camus francia filozófus mondta egy ifjúsági táborban az alábbi intelmet fiatal honfitársainak:

„Csak azoktól a magyar fiataloktól fogadjatok el tanítást, akik Budapesten harcoltak és meghaltak a szabadságért. Ők nem hazudtak, amikor azt kiáltották, hogy a szellem szabad, a munka szabad, a nemzet szabad és Európa szabad. Számunkra ezek az egyedüli jelszavak, amelyekért valóban érdemes harcolni és meghalni.”

*

Befejező gondolat. Nekünk, magyaroknak, utódoknak, az 56-os nemzeti függetlenség példamutatását kellene hirdetnünk a nagyvilágban, amikor ismét veszélyben van a szellem szabadsága, a nemzetek szabadsága, és Európa szabadsága.
